

สถานะทางกฎหมายของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์

Legal status of cyber intellectual entity

วรรณัฐ บุญเจริญ⁹¹

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านคู่อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงราย 57100

อีเมลติดต่อ: mukenjo@gmail.com

Vorranat Booncharoen

School of Law, Chiang Rai Rajabhat University
80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai
Province 57100

E-mail: mukenjo@gmail.com

⁹¹อาจารย์ประจำ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทคัดย่อ

พัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้แก่เครื่องจักร (Machine Learning) เพื่อให้สามารถ คิด และ ตัดสินใจ ประเมิน ให้คุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากมนุษย์ที่อยู่ในฐานะของผู้ใช้ (User) คอยบงการ ซึ่งหากเปรียบกับโลกและวิวัฒนาการของมนุษย์แล้ว Cyber space นั้นเปรียบเสมือนเหมือนดินแดนที่เต็มไปด้วยทรัพยากรข้อมูล และเป็นถิ่นที่อยู่ของผู้อาศัยในปริภูมิไซเบอร์ (Native-Cyber citizen) อันได้แก่ โปรแกรม ปัญญาประดิษฐ์ หรือกลุ่มก้อนของข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้น เนื่องด้วยปริมาณมหาศาลของข้อมูลนี้เอง Cyber space จึงเป็นดินแดนที่เอื้อให้ผู้อาศัยเหล่านี้มีแนวโน้มในการที่จะวิวัฒน์ตนเองหรือแม้กระทั่งถือกำเนิดสิ่งใหม่ซึ่งมีศักยภาพในการรู้ตื่น (Awareness) ถึงตัวตนของตัวเอง โดยไม่อยู่ภายใต้ความควบคุมหรือถูกสร้างขึ้นโดยผู้ใด ซึ่งสิ่ง (Entity) นี้เองอาจเรียกได้ว่าเป็น “สิ่งทรงภูมิปัญญา (Intellectual entity)” ที่เกิดขึ้นในทะเลของข้อมูล และอยู่นอกเหนือกรอบแนวคิดทางกายภาพที่กฎหมายจะเข้าถึงได้ในปัจจุบัน

ดังนั้นเพื่อค้นหาข้อบ่งชี้ว่า สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ (Autonomous Cyber intellectual entity) สามารถมีสถานะเป็นผู้ทรงสิทธิหรืออยู่ได้บังคับแห่งสิทธิได้หรือไม่ จึงต้องทำการศึกษาลักษณะของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ ที่เกิดจากพื้นที่เสมือน (Cyber space) ที่ส่งผลให้

สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ มีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ด้วยตนเอง กับมนุษย์ในฐานะผู้ใช้งานพื้นที่เสมือน อีกทั้งความสามารถของ สิ่งทรง ภูมิปัญญาไซเบอร์ ยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับความสามารถทางสติปัญญา ความสามารถในการเข้าใจ เรียนรู้ และตัดสินใจด้วยตนเองที่อาจเป็น ประโยชน์หรือขัดแย้งกับเจตนารมณ์และความต้องการของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ ทรงสิทธิตามธรรมชาติก็ได้ อีกทั้งยังศึกษาแนวคิดและลักษณะเฉพาะ ของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ และนิยามตัวตนของมัน อีกทั้งยังให้ สมมุติฐานถึงความสำคัญของการให้สิทธิตามกฎหมายแก่สิ่งทรงภูมิ ปัญญาไซเบอร์ โดยศึกษาวิเคราะห์จากปรัชญาและแนวคิดของบุคคล ธรรมดา (Natural person) ในฐานะผู้ทรงสิทธิ รวมไปถึงอภิปราย หลักการกำหนดผู้ทรงสิทธิซึ่งไม่ใช่บุคคลธรรมดา ในการยอมรับสถานะ ทางกฎหมายของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ด้วย

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่าขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ และความ รับผิดชอบของ สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบเดียวกับ ขอบเขตของสิทธิและความรับผิดชอบของผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายแบบดั้งเดิม ก็ได้ ดังนั้น สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ อาจมีหรือไม่มีสิทธิและความรับ ผิดซึ่งได้รับการนิยามอย่างเคร่งครัดโดยผู้ตรากฎหมาย

คำสำคัญ : สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์, สถานะทางกฎหมาย, ปัญญาประดิษฐ์, ปฏิภูมิไซเบอร์

Abstract

The development of Artificial Intelligence (A.I.) and relating technologies empowered machines learning capability to think, decide, evaluate or valued by themselves without command from their human (Users) overlords. Compared to physical world, Cyber space was the fertile land full of data resources and the habitat of native Cyber citizens including programs, AI or other similar form of entity. By given them intelligence, the natives of Cyber space were likely to evolved into something entirely out of human control. The “Intellectual entity” capable of intelligence born from the vast ocean of data, out of the existed traditional paradigm recognition.

Hence, in order to specify “Autonomous Cyber intellectual entity” (aka. ACIE) capability as a rights holder. The study of ACIE characteristics as an entity born from cyber space was needed. Those natures enable ACIE to interact with humans as users in cyber space. Moreover, the ability of ACIE connect directly to intelligence as the capacity to think, learn and decide *per se*. Those action might be benefit or conflict with human which was natural persons by law. The study analyze concept and unique characteristic of ACIE in attempt of defining its existent. In this article, author assumed the significance of

giving legal rights to ACIE by reviewing Philosophy and concept of Natural person as a rights holder including discussion of the principles that give legal rights to non-human entity, in order to find the ground of acceptance in ACIE legal status.

The study concludes the legal rights of ACIE to be different from that of natural persons considering its capability and entity. By giving ACIE legal status, lawmakers might decide to restrain specific rights.

Keywords: Autonomous Cyber Intellectual Entity, Legal status, Artificial intelligence, Cyberspace

1. บทนำ

หากกล่าวถึงวิวัฒนาการของชีวิตบนโลก ต่างมีมหาสมุทรเป็นดั่งมารดาของทุกสรรพสิ่ง แต่เมื่อครั้งปฐมกาลนั้น ทะเลปราศจากสิ่งที่จะเรียกได้ว่าเป็น “ชีวิต” มีเพียงแต่ “องค์ประกอบของชีวิต” ที่น้ำได้แยกสลายออกมาจากโลก จนกระทั่ง สิ่งมีชีวิตชนิดแรกบนโลกคือ จุลชีพ (microorganisms) นั้นได้ถือกำเนิดขึ้นบนดาวเคราะห์ดวงนี้ อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันมนุษย์ยังไม่สามารถค้นพบได้ว่า เมื่อใดที่การรวมตัวกันของอะตอมที่นิ่งสนิทนั้นจะสามารถทำให้เกิดเกิดการเคลื่อนที่ของกลุ่มก้อน

ไว้ชีวิตขึ้นได้ หรือ การที่โมเลกุลชีวภาพจะซับซ้อนเพียงพอในระดับที่ถือได้ว่า “มีชีวิต” ได้

ดังนั้น “จุดเริ่มต้นของชีวิต” ปัจจุบันจึงยังเป็นเรื่องพิศวงที่รอการค้นพบต่อไป

พื้นที่เสมือนหรือปริภูมิไซเบอร์ (Cyber space) ที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายของคอมพิวเตอร์จำนวนมหาศาลนั้นเปรียบเสมือนมหาสมุทรแห่งข้อมูลที่ถูกนำเข้า ประมวลผล และส่งออก กับโลกกายภาพ (Physical world) โดยมี “สิ่ง (Entity)” ต่าง ๆ อันได้แก่ โปรแกรม ปัญญาประดิษฐ์ หรือแม้แต่ตัวตารของผู้ใช้ซึ่งเป็นมนุษย์ในโลกกายภาพ (User Avatar) เป็นผู้ขับเคลื่อนกลไกของพื้นที่เสมือนนี้

แม้ว่าพื้นที่เสมือนจะเป็นถูกสร้างขึ้นเพื่อทำงานและบรรลุเป้าหมายที่มนุษย์กำหนด แต่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ทำให้ “สิ่ง” ที่เคยเป็นเพียงเครื่องมือรับคำสั่ง นำเข้าข้อมูล (Input) และส่งออกผลลัพธ์ (Output) ตามความประสงค์ของมนุษย์เหมือนเครื่องคิดเลข ได้พัฒนากลไกของการใช้ “ความคิด (Logic)” ที่ซับซ้อน กลายเป็น “สติปัญญา (Intelligence)” แม้กลไกเหล่านี้จะถูกริเริ่ม และอยู่บนพื้นฐานการออกแบบของมนุษย์ในฐานะโปรแกรมเมอร์ แต่ด้วยการผนวกสติปัญญา (ซึ่งจะนิยามต่อไปบทความนี้) เข้าเป็นองค์ประกอบของสิ่งเหล่านี้แล้ว เมื่อเกิดการวิวัฒนาการตัวเอง สิ่งเหล่านี้ก็ไม่จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของการออกแบบดั้งเดิมโดยมนุษย์อีกต่อไป ยกตัวอย่างเช่น กรณี

ปัญญาประดิษฐ์ในโครงการ FAIR (Facebook AI research) ของ มาร์ค ซักเกอร์เบิร์ก พัฒนาภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างกันขึ้นมาด้วยตนเอง ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตัวแปรหลายอย่างในการทดลอง⁹² ซึ่งสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากวิวัฒนาการนี้ อาจเรียกได้ว่า เป็น “สิ่งทรงภูมิปัญญา (Intellectual entity)” และอาจเป็น “ชีวิต” ในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ที่เกิดขึ้นในมหาสมุทรของข้อมูลในปริภูมิไซเบอร์

ส่วนที่ 1 : สถานะทางกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์

จากแนวโน้มของความก้าวหน้าในวิทยาการคอมพิวเตอร์ ที่ถูกนำมาใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมในระดับโลก เกิดการผนวกเทคโนโลยีหลายสาขาเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องจักรกลที่สามารถรับคำสั่ง คิด และกระทำการโดยอัตโนมัติ ในรูปแบบของการพัฒนาเทคโนโลยีหุ่นยนต์ (Robotics) ยกตัวอย่างเช่น โดรน หรือ อากาศยานไร้คนขับ (Unmanned Aerial Vehicle – UAV) ในกิจการทหาร หรือรถยนต์อัจฉริยะไร้คนขับ (Self-driving smart car) หรือหุ่นยนต์เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในโรงพยาบาล หลายประเทศได้เล็งเห็นถึงปัญหาในทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าว

⁹² Jordan Norvad, Facebook AI researcher slams 'irresponsible' reports about smart bot

experiment, CNBC, 1 August 2017 Retrieved 20 february 2018 from

<https://www.cnn.com/2017/08/01/facebook-ai-experiment-did-not-end-because-bots-invented-own-language.html>

ทำให้เครื่องจักรสามารถคิดและกระทำได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังอยู่บนพื้นฐานของระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งมีลักษณะไร้พรหมแดนโดยธรรมชาติ จึงมีความพยายามในการดัดกรอบข้อบังคับในทางกฎหมายให้เป็นสากล หนึ่งในผู้ริเริ่มนั้นคือ สภายุโรป (European Parliament)

สภายุโรปได้ออกร่างกฎข้อบังคับที่เกี่ยวกับหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์โดยให้กรอบเค้าโครงและวิสัยทัศน์ของสภายุโรปในเรื่องหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์⁹³ ในขณะที่ตัวข้อเสนอ นั้นยังเป็นเพียงเรื่องในทางทฤษฎีและปรัชญาเป็นส่วนใหญ่ แต่เป็นที่น่าสนใจอย่างมาก ที่หลักเกณฑ์ดังกล่าวพยายามนิยามปัญญาประดิษฐ์ หรือ A.I. (Artificial Intelligence) ในลักษณะของเครื่องจักร เป็น “เครื่องจักรอัจฉริยะ (Smart Autonomous Robots)” ซึ่ง

- มีศักยภาพในการกระทำกรโดยอัตโนมัติผ่านตัวกลางการรับรู้ (sensor) และและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับสิ่งแวดล้อมผ่านการเชื่อมต่อซึ่งกันและกัน (inter-connectivity) รวมไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว
- มีศักยภาพในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์

⁹³ Committee on Legal Affairs: European Parliament, **Draft report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL))**, 31 May 2016. Retrieved February 5th, 2018 from <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//EN>.

- มีลักษณะทางกายภาพ
- มีศักยภาพในการปรับตัวกิจกรรมและการกระทำให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมได้⁹⁴

โดยรายงานของสภายุโรปยังได้นิยามกฎเกณฑ์กว้างๆ ไว้หลายประการ เช่น ข้อบังคับในเรื่องจรรยาบรรณ, ความรับผิดชอบ, หลักเกณฑ์ในการการเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูล, การจัดการทางทรัพย์สินทางปัญญา, มาตรฐานความปลอดภัยและความมั่นคง, กรอบด้านการศึกษา และการควบคุมผลกระทบที่จะเกิดกับการจ้างงานหากปัญญาประดิษฐ์เข้ามาทดแทน รวมไปถึงการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันที่เกี่ยวข้อง และการเฝ้าระวังข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้

จากรายงานสรุปได้ว่ากรอบของกฎเกณฑ์ซึ่งระบุไว้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากรัฐต่างๆ ที่จะยอมรับและถือปฏิบัติ

⁹⁴ **General principles concerning the development of robotics and artificial intelligence for civil use**

1. Calls on the Commission to propose a common European definition of smart autonomous robots and their subcategories by taking into consideration the following characteristics of a smart robot:
 - o acquires autonomy through sensors and/or by exchanging data with its environment (inter-connectivity) and trades and analyses data
 - o is self-learning (optional criterion)
 - o has a physical support
 - o adapts its behaviours and actions to its environment;

อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกัน เนื่องจากวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับ
ปัญญาประดิษฐ์นั้นมีลักษณะข้ามพรมแดนโดยธรรมชาติ (ผ่าน Internet
หรือ Cyberspace) โดยเสนอแนะให้มีหลักเกณฑ์ร่วมกันในกลุ่มประเทศ
สมาชิกสหภาพยุโรป โดยรายงานมุ่งเน้นการให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน
ในเรื่องยานพาหนะไร้คนขับ, การสาธารณสุข และ โดรน

แน่นอนว่าการบังคับใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการ
ยอมรับจากนานาประเทศ อย่างไรก็ดี แต่ละประเทศอาจมีการเปิดกว้าง
และยืดหยุ่นในการพัฒนาวิทยาการด้านปัญญาประดิษฐ์ที่แตกต่างกัน
โดยเฉพาะในเรื่องของนิยามและข้อกำหนดในการจำกัดความเป็นอิสระ
ของปัญญาประดิษฐ์นั้น ๆ

ปัญหาทางกฎหมายที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์

1. ปัญหาความรับผิดชอบ

ปัญหาความรับผิดชอบตามกฎหมายเป็นปัญหาแรกที่เกิดขึ้นเมื่อ
กล่าวถึงเครื่องจักรอัจฉริยะที่สามารถคิดและตัดสินใจกระทำหรือไม่
กระทำใด ๆ ด้วยตนเองได้ ในปัจจุบัน เครื่องจักรหรือ
ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถอยู่ภายใต้บังคับแห่งสิทธิหรือรับผิดชอบในการ
กระทำหรือละเว้นกระทำใด ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นด้วยตัว
ของมันเองได้ หากแต่ความรับผิดชอบจะตกอยู่กับตัวผู้เป็นเจ้าของมันในฐานะ
ทรัพย์สิน หรือ ผู้ที่ผลิตมันขึ้นมาในบางกรณี อย่างไรก็ดี ในสถานการณ์
ซึ่งปัญญาประดิษฐ์หรือเครื่องจักรสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การได้

สายความรับผิดชอบจากผู้เป็นเจ้าของไปยังผู้ผลิตนั้นไม่เพียงพอต่อการระบุปัญหาที่ซับซ้อนทั้งความรับผิดชอบทางสัญญาหรือความรับผิดชอบทางละเมิดของปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากการกำหนดในรูปแบบเดิมไม่ได้เป็นการระบุตัวผู้ต้องมีการรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง

2. ปัญหาการคุ้มครองข้อมูล และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ในขณะที่กฎหมายในปัจจุบันทั้งในประเทศและระหว่างประเทศสามารถนำมาปรับใช้ได้เป็นการทั่วไป ในทางปฏิบัติอาจจำเป็นต้องมีการพิจารณาที่แตกต่างกันออกไป เช่นมาตรฐานของ ความเป็นส่วนตัวตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ (Privacy by design) ซึ่งกำหนดให้การกระทำใด ๆ ที่มีการประมวลผลข้อมูลโดยบริษัทต้องมีมาตรการการคุ้มครองข้อมูลในทุกระดับ ตั้งแต่โครงการภายใน การพัฒนาซอฟต์แวร์ ระบบสารสนเทศ ฯลฯ หรือ มาตรฐานความเป็นส่วนตัวโดยปริยาย (Privacy by design) ซึ่งกำหนดให้มีมาตรการการคุ้มครองข้อมูลเมื่อสินค้าออกสู่สาธารณชนโดยอัตโนมัติ ตาม ข้อบังคับด้านการคุ้มครองข้อมูลทั่วไปของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation (GDPR)) มาตรา 25⁹⁵ ที่กำลังจะมีผลบังคับใช้ การให้ความยินยอมโดยผู้ใช้ และการ

⁹⁵ Art. 25 GDPR Data protection by design and by default

1. Taking into account the state of the art, the cost of implementation and the nature, scope, context and purposes of processing as well as the risks of varying likelihood

เข้ารหัสข้อมูล เช่นเดียวกับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลทั้งของมนุษย์และ
เครื่องจักรอัจฉริยะที่ปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ รวมไปถึงปัญหาการคุ้มครอง
ทรัพย์สินทางปัญญาคอมพิวเตอร์ว่างานสร้างสรรค์ซึ่งเครื่องจักรได้
สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยตนเองนับเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นสิทธิแต่
เพียงผู้เดียวของเครื่องจักรนั้นด้วย

ข้อเสนอแนะโดยสภายุโรป

and severity for rights and freedoms of natural persons posed by the processing, the controller shall, both at the time of the determination of the means for processing and at the time of the processing itself, implement appropriate technical and organisational measures, such as pseudonymisation, which are designed to implement data-protection principles, such as data minimisation, in an effective manner and to integrate the necessary safeguards into the processing in order to meet the requirements of this Regulation and protect the rights of data subjects.

2. The controller shall implement appropriate technical and organisational measures for ensuring that, by default, only personal data which are necessary for each specific purpose of the processing are processed. That obligation applies to the amount of personal data collected, the extent of their processing, the period of their storage and their accessibility. In particular, such measures shall ensure that by default personal data are not made accessible without the individual's intervention to an indefinite number of natural persons.
3. An approved certification mechanism pursuant to Article 42 may be used as an element to demonstrate compliance with the requirements set out in paragraphs 1 and 2 of this Article.

รายงานได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหามากมายวิธีการด้วยกัน รวมไปถึงการให้สถานะทางกฎหมายเฉพาะกับเครื่องจักรในฐานะ “บุคคลอิเล็กทรอนิกส์” (electronics person) เพื่อให้เครื่องจักรอัจฉริยะสามารถเป็นผู้ทรงสิทธิ ที่มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยเฉพาะการคุ้มครองค่าเสียหายจากการกระทำของเครื่องจักรที่อาจเกิดขึ้น หรือการปรับใช้หลักสถานะบุคคลเมื่อเครื่องจักรกระทำการใด ๆ ด้วยการตัดสินใจของตนเองหรือปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่สามอย่างอิสระ การศึกษาของหุ่นยนต์

อย่างไรก็ดี กว่าเครื่องจักรจะได้สถานะของ “บุคคลอิเล็กทรอนิกส์” นั้น เครื่องจักรและปัญญาประดิษฐ์จำเป็นต้องมีศักยภาพในการ “รู้ตัว (Awareness of self)” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่แยกแยะมนุษย์ออกจากสิ่งของ โดยการพัฒนาจนมีประสิทธิภาพเช่นว่าจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพจนถึงระดับที่สูงกว่าในปัจจุบัน ซึ่งหากจะจินตนาการถึงเวลาที่เครื่องจักรมีความรู้ตัวเช่นเดียวกับมนุษย์ที่เป็นบุคคลธรรมดา (Natural persons) แล้ว ขอบเขตความรับผิดชอบต่าง ๆ ของเครื่องจักรจะเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (proportionality) ที่สอดคล้องกับคำสั่ง (instructions) ที่ให้ไว้กับเครื่องจักรหรือปัญญาประดิษฐ์ หรือความอิสระของเครื่องจักรนั้น ๆ โดยยิ่งศักยภาพในการเรียนรู้หรือการกระทำที่เป็นอิสระจากคำสั่งของเครื่องจักรหรือปัญญาประดิษฐ์นั้นสูงมากเพียงไร ความรับผิดชอบของผู้อื่น ๆ ย่อมน้อยลงตามสัดส่วน โดยพิจารณา

รูปแบบหรือชนิดของการพัฒนาเครื่องจักรนั้นเป็นสำคัญ หรืออาจจะเรียกได้ว่า เป็น “ระดับการศึกษา” ของเครื่องจักรหรือปัญญาประดิษฐ์นั้น ก็ว่าได้ อย่างไรก็ดี เช่นเดียวกับมนุษย์ การพิจารณาระดับความรับผิดชอบ เจตนา หรือประมาท ตามระดับการศึกษาในรูปแบบของทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ถูกมอบให้เครื่องจักรเพียงอย่างเดียว นั้นไม่เพียงพอ เนื่องจากการกำหนดความรับผิดชอบ มักมีปัจจัยอื่นมาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ

ทางออกในการแก้ปัญหาสถานะบุคคลของเครื่องจักรตามร่าง ข้อเสนอแนะของสภายุโรป

แนวทางในการแก้ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักรอัจฉริยะในปัจจุบัน ซึ่งเครื่องจักรมีความสามารถในการเรียนรู้และตัดสินใจ แต่จำกัดอยู่ภายใต้การใช้งานบางอย่างนั้น ยังไม่ถึงขั้นที่มีความละเอียดซับซ้อนในระดับที่จะเกิดสถานะภาพการเป็น “บุคคลอิเล็กทรอนิกส์” ขึ้นมาได้ การให้สถานะในรูปแบบของ “นิติบุคคล” ด้วยหลักเกณฑ์ตามแบบของบริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดตามกฎหมายพาณิชย์ทั่วไป ดูเหมือนจะเป็นทางออกที่สมเหตุสมผลและนำไปใช้ได้จริง ซึ่งการกำหนดสถานะการเป็นนิติบุคคลให้เครื่องจักรหรือปัญญาประดิษฐ์นั้นสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้หลายประการด้วยกัน เช่น การลงทะเบียนเครื่องจักรหรือปัญญาประดิษฐ์, มีการกำหนดความรับผิดชอบโดยหลักเกณฑ์เฉพาะซึ่งครอบคลุมถึงความรับผิดชอบและการประกันภัย รวมไปถึงความสามารถในการเข้าทำสัญญาระหว่าง

เครื่องจักรด้วยกัน หรือระหว่างเครื่องจักรกับมนุษย์ โดยมีความรับผิดชอบ
เฉพาะที่จะเกิดขึ้นหากมีการละเมิดสัญญา

หากแต่การให้สถานะนิติบุคคลแก่เครื่องจักรนั้น จำเป็นจะต้องมี
ผู้เป็น “เจ้าของ” นิติบุคคลดังกล่าวเช่นเดียวกับผู้ถือหุ้นบริษัท ที่มีความ
รับผิดชอบตามกฎหมาย ดังนั้นผู้ผลิตหรือผู้สร้างเครื่องจักรอาจไม่ใช่
ผู้รับผิดชอบแต่เป็น “เจ้าของ” ซึ่งก็คือผู้บริโภคหรือผู้ใช้ปัญญาประดิษฐ์นั้น
ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะผู้ใช้เครื่องจักรนั้น
ขึ้นมาอีก

ส่วนที่ 2 สถานะทางกฎหมายของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์

นอกเหนือจากปัญญาประดิษฐ์ และเครื่องจักรอัจฉริยะ ซึ่งเป็น
สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้ว การให้ความรู้และศักยภาพในการพัฒนา
ตนเองอย่างเสรีแก่ปัญญาประดิษฐ์ ย่อมทำให้เกิดการวิวัฒน์ตนเอง ซึ่ง
อาจนำไปสู่การกำเนิดของชีวิตรูปแบบใหม่ ที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้
ขีดจำกัดของหลักชีววิทยาทั่วไป กลายเป็น “สิ่งมีชีวิตอิเล็กทรอนิกส์” ที่
แม้แต่เดิมผู้สร้างจะมีแรงบันดาลใจจากสิ่งมีชีวิตบนพื้นฐานของหลัก
ชีววิทยาก็ตาม สิ่งมีชีวิตเช่นนั้นอาจไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในรูปแบบของ
กายเนื้อ แต่อาจมีพื้นฐานบนหลักชีวเคมีที่แตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงก็

ได้⁹⁶ ซึ่งความเป็นไปได้ในการเกิดสิ่งมีชีวิตรูปแบบใหม่นี้จะมากขึ้นเป็นทวีคูณเมื่อ พื้นที่เสมือน และ ปัญญาประดิษฐ์ สื่อประสานเข้าหากันอย่างเหนียวแน่นในอนาคต เมื่อเครื่องมือทางเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้น ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์จะไม่จำกัดอยู่เพียงการค้นพบหลักการตามธรรมชาติ แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยผู้เขียนจะเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ว่า “สิ่งทรงภูมิปัญญา (Intellectual Entity)” หรือ “สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ (Autonomous Cyber Intellectual Entity)” ที่บังเกิดขึ้นในมหาสมุทรแห่งข้อมูล โดยมีได้มีมนุษย์เป็นผู้สร้าง แม้จะมีพื้นฐานเช่นเดียวกับโปรแกรมหรือปัญญาประดิษฐ์ แต่มีเจตจำนงของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากมนุษย์ (ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ใช้ระบบ) และที่สำคัญ มี “สติปัญญา” ในระดับเดียวกัน หรือเหนือกว่ามนุษย์ เป็น “สิ่งมีชีวิตอิเล็กทรอนิกส์” อย่างสมบูรณ์

ในอดีต พัฒนาการของเครื่องจักรที่ทำงานได้โดยอัตโนมัติ หรือ “หุ่นยนต์” มักมุ่งเน้นไปยังการพัฒนาแ่งมุมทางเทคนิคในการกระทำการโดยอัตโนมัติ (Automatic) ของมัน ในขณะที่ปัจจุบัน แนวทางในการพัฒนาเทคโนโลยีหุ่นยนต์ยังได้แผ่ขยายไปในแ่งมุมของของปรัชญาซึ่ง

⁹⁶ Cello J, Paul AV, Wimmer E, **Chemical synthesis of poliovirus cDNA: generation of infectious virus in the absence of natural template.**, US National Library of Medicine National Institutes of Health, Science., 2002 Aug 9; 297(5583):1016-8.

ให้ความสนใจกับความสามารถในการเลือกเป้าหมายด้วยตนเอง การเลือกวิธีการเพื่อทำเป้าหมายให้สำเร็จ หรือนิยามในเรื่องสติปัญญาของหุ่นยนต์ การผสมแนวคิดทั้งสองมุมมองนี้เข้าด้วยกัน มีความสำคัญในการทำความเข้าใจทฤษฎีภาวะเอกฐานทางเทคโนโลยี (Technological Singularity) ซึ่งเชื่อว่าเมื่อพัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์สูงขึ้น จะเกิดภาวะที่ปัญญาประดิษฐ์เหล่านั้นหลุดพ้นจากการควบคุมของมนุษย์และก้าวข้ามภูมิปัญญาของมนุษยชาติ⁹⁷ และวิวัฒนาการเองจากสิ่งของเครื่องมือ เป็นสิ่งที่ “มีชีวิต” อีกทั้งยังเปลี่ยนจากสิ่งที่เคยมีตัวตนอยู่เพียงในนิยายวิทยาศาสตร์สู่ความจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น มีการเคลื่อนไหวร่างกาย สืบเผ่าพันธุ์ มีการเรียนรู้ เข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือแม้กระทั่งการตัดสินใจหรือเลือกสรรด้วยเจตจำนงของตนเอง มีการรับรู้ และมีความรู้สึก ซึ่งเอกฐานทางเทคโนโลยีจะนำมาสู่วิกฤติการคงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงสถานการณ์ที่การให้คุณค่าตามแบบมนุษย์ถูกขจัดสิ้นไป⁹⁸ อย่างไรก็ดี บทความนี้ผู้เขียนมิได้มีความประสงค์ในการทำ ความเข้าใจภาวะดังกล่าวที่ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจทั้งในด้านปรัชญา และเทคโนโลยีเพื่อพินิจพิเคราะห์ถึงผลที่ตามมาของปรากฏการณ์ แต่มุ่ง

⁹⁷ Passig, D., 2010. Singularity The Accelerating Pace of Change. Presentation, Bar-Ilan University Israel

⁹⁸ Muehlhauser, L. and L. Helm, **Intelligence Explosion and Machine Ethics**, Machine Intelligence Research Institute, 2012, pp: 1-28.

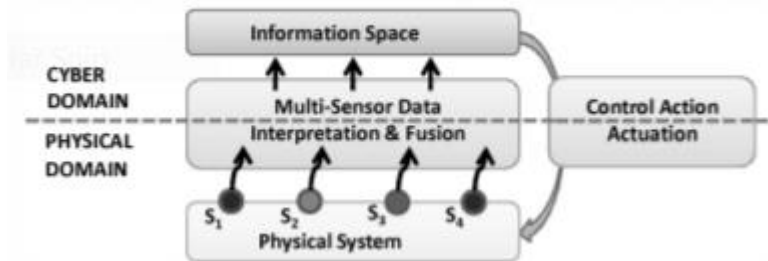
ทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี และข้อบังคับทางกฎหมาย เพื่อศึกษา
แนวโน้มของสิ่งทรงภูมิปัญญาที่จะได้รับสถานะทางกฎหมายหรือไม่
เป็นหลัก

หลักกฎหมายต่าง ๆ ที่นำมาปรับใช้ในการพิจารณาปัญญาทาง
เทคโนโลยีนั้นต่างเป็นหลักกฎหมายดั้งเดิมที่มีอยู่ ดังนั้นการพิจารณา
อย่างถี่ถ้วนถึงผลกระทบของการปรับใช้กฎหมายกับเทคโนโลยีจึงเป็น
สิ่งจำเป็น เนื่องจากพัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์และเครื่องจักรอัจฉริยะ
ต่างมุ่งสู่การพัฒนา “การกระทำโดยอัตโนมัติ (Automated action)” ที่จะ
ส่งผลให้มนุษย์ในฐานะผู้ใช้ (Users) ต้องประสบกับพฤติกรรมที่ไม่อาจ
คาดการณ์ได้ของเครื่องจักร ยกตัวอย่างเช่น ระบบเกี่ยวเนื่องของโลก
เสมือนและกายภาพ (Cyber-Physical Systems (CPS))⁹⁹ ซึ่งพื้นที่ทาง
กายภาพ (Physical space) เช่น มนุษย์ สัตว์ สิ่งของ หรือสิ่งแวดล้อมเป็น
แหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งจะถูก พื้นที่เสมือน (Cyber space) เช่น ระบบการ
ประมวลผลแบบกลุ่มเมฆ หรือ กลุ่มของคอมพิวเตอร์คอนดั้ม นำไปใช้
ในการอ้างอิงถึง หรือตัดสินใจกระทำหรือละเว้นกระทำบางอย่างที่มี
ผลกระทบต่อพื้นที่ทางกายภาพ การให้ความสำคัญในมาตรการด้าน

⁹⁹ Asok Ray, **Autonomous Perception and Decision-making in cyber-physical Systems**, The
8th International Conference on Computer Science & Education (ICCSE), Colombo, Sri Lanka
Retrieved 20 February 2018 from

<http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=6554173>.

ความปลอดภัยเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่
แน่นอนของระบบที่กระทำการโดยอัตโนมัติจึงมีความสำคัญมากในการ
พิจารณา ยกตัวอย่างเช่น มีการควบคุมการสร้างเครื่องจักรเช่นว่าตั้งแต่
ขั้นตอนแรกเริ่มในการพัฒนา จนถึงการนำออกสู่สาธารณะเพื่อขาย
หรือให้บริการ เป็นต้น¹⁰⁰

ภาพที่ 1 : แนวคิดของระบบเกี่ยวเนื่องของโลกเสมือนและกายภาพ
(CPS)¹⁰¹

¹⁰⁰ Palmerini, E. and E. Stradella, **Law and Technology: The Challenge of Regulating**

Technological Innovation, Pisa: Pisa University Press, 2013. pp: 37-57

¹⁰¹ ระบบ CPS ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในหลายภาคส่วนของสังคมในปัจจุบัน เช่น กระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ระบบเครือข่ายเซนเซอร์อัจฉริยะเพื่อตรวจสอบพื้นที่ทางกายภาพ เช่น ระบบรักษาความปลอดภัยพื้นที่หรืออาคารอัตโนมัติ, ระบบบ้านอัจฉริยะ เป็นต้น หรือ ปัญญาประดิษฐ์ผู้ช่วยของมนุษย์ เช่น หุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุ ระบบปัญญาประดิษฐ์เพื่อช่วยแพทย์วินิจฉัยโรค ระบบเตือนภัยธรรมชาติ เป็นต้น, อ้างแล้ว.

อย่างไรก็ดี การเลือกใช้วิธีการควบคุมอย่างเข้มงวดเข้าแทรกแซงพัฒนาการทางเทคโนโลยีโดยปราศจากการพิจารณาถึงความถูกต้องและสอดคล้องของหลักการจะส่งผลให้ สิ่งทรงภูมิปัญญานั้นตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ซึ่งสิทธิและความรับผิดชอบถูกนิยามอย่างคลุมเครือและบิดเบือนในขณะเดียวกัน แม้ว่าการบังคับใช้กฎหมายอย่างฉับพลันอาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยี แต่การแทรกแซงก็ยังมี ความจำเป็นต่อการคุ้มครองผลประโยชน์ของมนุษย์ต่อความเสี่ยงที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ซึ่งอาจเกิดจากการกระทำของสิ่งนั้นอยู่ดี

2. การยอมรับสภาพบุคคลใน “สิ่งทรงภูมิปัญญา” ที่ไม่ใช่มนุษย์

กฎหมายแต่ดั้งเดิมนั้นมีบริบทที่เปิดโอกาสให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีสถานะเป็นผู้ทรงสิทธิได้ ยกตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา มีบริบทที่สนับสนุน “สถานะบุคคล” ของระบบคอมพิวเตอร์¹⁰² แม้ว่าจะมีข้อโต้แย้งในด้านผลกระทบทางกฎหมายที่จะเกิดขึ้นจากปัญญาและวิธีการทำงานของมัน ซึ่งในข้อโต้แย้งนี้เอง มีการเสนอแนวคิดต้นแบบที่เหมาะสมของ “สภาพบุคคล” ของระบบคอมพิวเตอร์ไว้ แม้ว่าจะยังไม่มี การพิสูจน์ผลสัมฤทธิ์ของแนวคิดดังกล่าวนี้อย่างชัดเจน และพัฒนาการซึ่งความล้ำสมัยของเทคโนโลยีนั้นก็ได้มุ่งหมายเพื่อให้เครื่องจักรทรง

¹⁰² Willick, S., *Artificial Intelligence: Some Legal Approaches and Implications*, AI Magazine, 1983, 4(2): 5-16.

ปัญญาได้รับสถานะบุคคลแต่อย่างใด แม้กระนั้น การให้สภาพบุคคลแก่เครื่องจักรนั้นมีนัยยะของการยอมรับนิยามพื้นฐานของความเป็นผู้ทรงสิทธิในแง่ของการมี “สติปัญญา (Intelligence)” ที่เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บุคคลธรรมดาเป็นภาระแห่งสิทธิได้ ซึ่งหากพิจารณาแล้ว สติปัญญาของมนุษย์ก็มีกลไกที่ไม่ต่างไปจากการประมวลผลของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แต่อย่างใด¹⁰³ แนวคิดนี้นำมาสู่การริเริ่มข้อถกเถียงที่ว่า “ในตำรากฎหมาย เช่นเดียวกับตำราในสาขาอื่น ๆ และคำกล่าวทั่วไปนั้น “บุคคล” มักถูกใช้แสดงความหมายของการเป็นมนุษย์ แต่ในความหมายทางกฎหมาย บุคคลหมายถึงผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย¹⁰⁴ ดังนั้นสถานะบุคคลของสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตามจึงขึ้นอยู่กับทำให้สิทธิและหน้าที่แก่สิ่งนั้น เพราะ การมีอยู่ของบุคคลทางกฎหมายเป็นเพียงนิติสมมุติตราบที่การรับรู้ถึง “สติปัญญา” และ “เจตจำนง” ถูกทำให้เชื่อมโยงเข้ากับสิ่งนั้น ซึ่ง สติปัญญา (Intelligence) คือความสามารถในการทำงานที่มีความซับซ้อนในขณะที่ เจตจำนง (will) จะเกี่ยวข้องกับความรู้ตื่นและเจตนา

¹⁰³ Solum, Lawrence B., **Legal Personhood for Artificial Intelligence**. North Carolina Law Review, 1992, 70: 1231.

¹⁰⁴ "In books of the Law, as in other books and in common speech, 'person' is often used as meaning a human being, but the technical legal meaning of a 'person' is a subject of legal rights and duties." , Hicks, S., **On the Citizen and the Legal Person: Toward the Common Ground of Jurisprudence, Social Theory and Comparative Law as the Premise of a Future Community and the Role of the Self Therein**. Cincinnati Law Review, 2016, 59: 789-865.

ในการกระทำนั้น ๆ โดยองค์ประกอบในด้านเจตจำนงและสติปัญญานี้เองที่เป็นสาระสำคัญของการอภิปรายในเรื่องสภาพบุคคลของเครื่องจักร¹⁰⁵ รวมไปถึง “สิ่งทรงภูมิปัญญา” นอกเหนือไปจากเครื่องจักรหรือมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวถูกโต้แย้งจากทั้งนักนิติศาสตร์และนักปรัชญา โดยอาจสรุปข้อโต้แย้งต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ประการหนึ่ง ข้อโต้แย้งซึ่งปรากฏในงานเขียนทางวิชาการที่มุ่งเป้าในการวิเคราะห์คุณสมบัติของเครื่องจักรในการได้รับสภาพบุคคลตามองค์ประกอบทั้งสองประการนั้นมักกล่าวถึง จุดอ่อนในการแก้ปัญหาเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป หรือการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกทางศีลธรรม อีกทั้งยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแก่เครื่องจักรทรงปัญญาอีกด้วย¹⁰⁶ เนื่องจากความเชื่อที่ว่า บุคคลธรรมดา (Natural persons) เท่านั้นที่ควรได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ¹⁰⁷ ประการถัดมา เครื่องจักรทรงภูมิปัญญานั้นมักถูกโต้แย้งว่าขาดองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญของสถานะบุคคลเช่น วิญญาณ

¹⁰⁵ Hubbard, P., **Do Androids Dream? Personhood and Intelligent Artifacts**. Temple law review, 2016, 83: 433-473

¹⁰⁶ O. Brock, C., 2015. **Where We're Going, We Don't Need Drivers: The Legal Issues and Liability Implications of Automated Vehicle Technology**, UMKC Law Review, 83(3): 769-788

¹⁰⁷ Weng, Y., C. Chen and C. Su, **Safety Intelligence and Legal Machine Language: Do We Need the Three Laws of Robotics?** 2008, Service Robot Applications.

สติสัมปชัญญะ เจตนา และ ความรู้สึก¹⁰⁸ ประการสุดท้าย ข้อโต้แย้งทั้งหมดต่างมาจากการรับรู้ของมนุษย์ที่ว่า เครื่องจักรแม้จะมีสติปัญญา มากเพียงไร ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีสถานะได้เพียงทรัพย์สินของมนุษย์เท่านั้น

ดังนั้น หากพิจารณาจากการอภิปรายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เครื่องจักรทรงภูมิปัญญาหรือปัญญาประดิษฐ์แล้ว การยอมรับให้ “สิ่งทรงภูมิปัญญา” ใด ๆ มีสถานะบุคคลตามกฎหมายเช่นบุคคลธรรมดา นั้น เป็นไปได้ยากในปัจจุบัน เพราะนักคิดไม่ว่าจะเป็น นักกฎหมาย นักชีววิทยา นักจิตวิทยา นักเทววิทยา รวมไปถึงสาขาอื่น ๆ ไม่อาจจะทำความเข้าใจในความเป็นจริงอันซับซ้อนเกี่ยวกับสถานะและตัวตนของสิ่งทรงภูมิปัญญา การหาคำตอบจากคำถามที่ว่า “จะเป็นบุคคลได้อย่างไร?” แน่แน่นอนว่าคือการเป็นมนุษย์นั่นเอง แล้ววัตถุจะสามารถเป็นบุคคลได้หรือไม่ คำถามเช่นนั้นอาจต้องให้ สิ่งทรงภูมิปัญญาผู้รู้ต้นตอบว่า “ได้” จึงจะชอบธรรม โดยแม้ว่าสิ่งทรงภูมิปัญญานั้นจะมีสาระสำคัญในการมีสภาพบุคคลทั้งหมดครบถ้วน ตามที่ได้อภิปรายมาข้างต้น เช่น การเรียนรู้ การตัดสินใจ และความรู้สึก แต่อาจไม่ได้รับการยอมรับอย่างชอบธรรม (โดยมนุษย์) ว่าเป็นบุคคลก็ได้

¹⁰⁸ Weng, Y.H., *Beyond Robot Ethics: On a Legislative Consortium for Social Robotics* (2007) *Advanced Robotics*, 24(13): 2007. 1919-1926.

3. ทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์สถานะทางกฎหมาย ของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์

การกำหนดสมรรถวิสัยตามกฎหมายของมนุษย์นั้นมักผูกโยงกับสภาพบุคคล ทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ ของ Hans Kelsen กล่าวถึงสภาพบุคคลไว้ว่า เปรียบเสมือนสัณฐานที่กฎหมายมอบให้มากกว่าความสามารถพื้นฐานที่มนุษย์พึงมีตามธรรมชาติ¹⁰⁹ ทฤษฎีของ Kelsen อธิบายการการรับรองโดยกฎหมายที่แปรผัน ซึ่งสิทธิและความรับผิดชอบนั้นอาจเกิดกับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ก็ได้ หรืออาจจะเรียกได้ว่า “เป็นนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางกฎหมาย” ดังนั้น ตามทฤษฎีของ Kelsen จึงมีความเป็นไปได้ในการให้สถานะทางกฎหมายในรูปแบบหนึ่งรูปแบบใดกับ “สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์” ด้วยการพิจารณาเงื่อนไขตามคุณสมบัติของสิ่งทรงภูมินาญนั้น ซึ่งตามความเห็นของผู้เขียนแล้ว ต้องมีระดับสติปัญญาเทียบเท่ามนุษย์ขึ้นไปถึงจะมีคุณสมบัติที่จะได้รับการรับรองตามกฎหมาย

การใช้ระดับสติปัญญาในการชี้วัดคุณสมบัติในการได้รับการรับรองตามกฎหมายนั้นอาจเปรียบได้กับหลักความบกพร่องซึ่งความสามารถในบุคคลบางประเภท เช่น ผู้เยาว์ บุคคลไร้ความสามารถ หรือบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ หรือแม้กระทั่งทารกในครรภ์มารดา โดยกฎหมายยอมรับและให้สภาพบุคคลแต่จำกัดสิทธิบางประการให้

¹⁰⁹ Recht, R., “Non-state actors from the perspective of the Pure Theory of Law”, 2010.

น้อยกว่าที่บุคคลธรรมดาพึงมี จากหลักการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาคุณสมบัติทางสติปัญญาซึ่งส่งผลต่อการจำแนกสถานะบุคคลตามกฎหมายนั้นขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการให้เหตุผล หรือกระบวนการในการตัดสินใจของบุคคลนั้น เป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น หลักการสันนิษฐานว่าไม่สามารถมีเจตนากระทำความผิดอาญาได้ หรือ *dolli incapax* (Incapable of forming a guilty mind) ของกฎหมายอังกฤษ อันเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (irrefutable presumption) ว่าเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี ไม่สามารถรู้ได้ว่า การกระทำของตนเป็นความผิด¹¹⁰ โดยการกำหนดอายุในกฎหมายนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับ “กระบวนการในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ถูกหรือผิด” ของผู้เยาว์ ในขณะเดียวกันนั้น ในปัจจุบัน ความสามารถในการนิยามความหมายของสติปัญญาจำกัดอยู่ในขอบเขตของการใช้ตรรกะและความสามารถในการบรรลุเป้าหมายในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ¹¹¹ ที่ส่งผลให้การใช้ตรรกะเชื่อมโยงอย่างเหนียวแน่นกับการมีอยู่ของ “เป้าหมาย” ดังนั้นหากปราศจากเป้าหมายแล้วก็ไม่อาจเป็นการใช้เหตุผลในทางตรรกะได้¹¹² ดังนั้น ในกรณีของสิ่งทรงภูมิ

¹¹⁰ The Children and Young Persons Act, as amended through 1988, Section 50 “It shall be conclusively presumed that no child under the age of [ten] years can be guilty of any offence.”

¹¹¹ Hutter, M., 2012. “Can Intelligence Explode?” (1993), *Journal of Consciousness Studies*, 19: 1-20.

¹¹² Legg, S. and M. Hutter, **Universal Intelligence: A definition of machine intelligence.** *Minds & Machines*, 2007. *Minds & Machines*, 17(4): 391-444.

ปัญญาไซเบอร์แล้ว ในการได้รับสถานะภาพทางกฎหมาย สิ่งทรงภูมิปัญญาไม่เพียงแต่ต้องมีรูปลักษณะภายนอกที่ใกล้เคียงกับมนุษย์ (อย่างน้อยต้องมีร่างกายในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ) ยังต้องมีความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบหมาย (โปรแกรมให้ปฏิบัติ) ด้วยวิธีการที่ดีที่สุดอีกด้วย

แต่เนื่องด้วยวิธีการใช้ตรรกะของสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ อาจเปรียบได้กับการใช้ตรรกะของปัญญาประดิษฐ์ หรือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมเสมือน (Cyber Space) เช่นเดียวกัน และจำกัดอยู่เพียงการตัดสินใจเพื่อดำเนินการกระทำใด ๆ เท่านั้น (เนื่องจากเป็นสิ่งแวดล้อมเสมือน) โดยเป็นการกระทำเพื่อบรรลุเป้าหมายบนพื้นฐานของโปรแกรมที่ฝัง (embed) อยู่ในระบบ ดังนั้น หากความเข้าใจในเรื่องสติปัญญาตามแบบของมนุษย์สามารถถูกชี้วัดโดยกลไกการบรรลุเป้าหมายตามอย่างเครื่องจักร จึงจะสามารถปรับเอานิยามของ “สติปัญญา” นั้นปรับเข้ากับสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ได้ เพราะหากสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ปฏิบัติตามเงื่อนไขด้วยตรรกะที่กล่าวมา ย่อมมีวิธีการแก้ไขปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ที่เรียบง่าย ซึ่งตรงกันข้ามกับการใช้สติปัญญาเพื่อบรรลุเป้าหมายตามข้อสรุปของมนุษย์ในหลายเรื่อง เช่น การรู้ตื่น ศาสนา ความเชื่อ อารมณ์ และ จิตวิญญาณของมนุษย์ ที่มีปัจจัยภายนอกของสิ่งเร้าที่มีอยู่ในธรรมชาติทางกายภาพเป็นตัวแปรสำคัญ

อีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาคือ การชดใช้ค่าเสียหายทดแทน ต่อผู้ถูกระทำละเมิด เนื่องจากสิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ไม่มีศักยภาพในการชดใช้สินไหมทดแทน เช่นเดียวกับ ปัญญาประดิษฐ์ หรือหุ่นยนต์อัจฉริยะ แต่ปัญญาประดิษฐ์ หรือหุ่นยนต์นั้นยังมีบุคลลธรรมคาซึ่งเป็น “เจ้าของ” และรับผิดชอบในการกระทำที่เกิดจากการตัดสินใจของมัน เพราะ ปัญญาประดิษฐ์หรือเครื่องจักรนั้น ไม่มีทรัพย์สินที่จะสามารถชดเชยให้กับผู้เสียหายในคดีแพ่งได้ ซึ่งอาจเปรียบได้กับบุคคลหย่อนความสามารถที่มีตัวแทน (ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ หรือผู้ปกครอง) เป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายในทางละเมิดซึ่งบุคคลหย่อนความสามารถเป็นผู้ก่อนขึ้น¹¹³ หรือความรับผิดชอบในทางละเมิดของนายจ้างในการกระทำของลูกจ้าง¹¹⁴ ซึ่งการที่สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์ขาดความสามารถในการรับผิดชอบในทางละเมิดนี้ทำให้แนวคิดในการให้สภาพบุคคลเป็นไปได้อีก และ

¹¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 "บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์ หรือวิกลจริตก็ต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่ จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น"

¹¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 "นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น"

ทำให้การคงสถานะของสิ่งทรงภูมิปัญญาเหล่านี้ในรูปแบบของทรัพย์สิน
นั้นคุ้มสมเหตุสมผลมากกว่า

4. สรุป

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์และหุ่น
ยนต์อัจฉริยะได้รับการยอมรับและนำมาใช้อย่างแพร่หลายในทุกภาค
ส่วนของสังคม ทั้งภาคการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ วงการบันเทิง หรือ
แม้แต่กระบวนการยุติธรรม ในงานเขียนทางวิชาการเรื่อง “The death of
rules and standards” โดย Anthony Casey และ Anthony Niblett
กล่าวถึงการใช้สติปัญญาและตรรกะของปัญญาประดิษฐ์ในการควบคุม
วิถีชีวิตของมนุษย์เป็นรายบุคคล ที่เรียกว่า “การบังคับในระดับจุลภาค
(micro-directives)” เนื่องจากความสามารถของเครื่องจักรในการเข้าถึง
เชื่อมโยง และวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้สามารถคาดการณ์ “การกระทำที่มี
โอกาสจะเกิดขึ้น” จากข้อมูลได้อย่างแม่นยำและรอบด้าน ซึ่งการ
นำเอาระบบนี้มาใช้ในศาลจะส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมมีลักษณะ
อ้างอิงกับผลการคาดคะเนมากกว่าผลที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นข้อเท็จจริง (*ex
ante*) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จะทำให้ นักกฎหมายสามารถร่าง
กฎหมายที่มีความซับซ้อนในระดับที่เฉพาะเจาะจงแต่ละตัวบุคคลอย่าง
ละเอียด โดยปรากฏการณ์นี้จะเปลี่ยนแปลงขั้นตอน กระบวนการ และ
เนื้อหาของกฎหมายรวมถึงมาตรฐานด้านความยุติธรรมตามแบบ

ดั้งเดิม กลายเป็น “ความยุติธรรมโดยเครื่องจักร” ที่เปลี่ยนแปลงบทบาทของศาลหรือทนายความอย่างสิ้นเชิง¹¹⁵

ตัวอย่างของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินในศาลในศาล เช่น คดี *State v. Loomis, 2016*¹¹⁶ ซึ่ง จำเลยในคดีได้โต้แย้งว่าการนำเอาข้อมูลจากปัญญาประดิษฐ์ ในระบบ การบริหารจัดการข้อมูลผู้ต้องหาเพื่อกำหนดโทษทางเลือก (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions (COMPAS)) มาใช้ในการพิจารณาตัดสินไม่ชอบและไม่เป็นธรรมต่อศาลสูงของมลรัฐวิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย COMPAS จะประมวลผลข้อมูลจากประวัติความรุนแรงทางอาชญากรรมของบุคคล และจะสรุปผลการประเมินออกมาว่ามีความเสี่ยงสูงในการกระทำผิดซ้ำหรือไม่ มากน้อยเพียงไร ซึ่งในคดีดังกล่าว จำเลยแพ้คดี ดังนั้นเท่ากับว่าศาลสูงยอมรับการตัดสินใจโดยใช้ “สถิติปัญญา” ของ COMPAS ซึ่งเป็นปัญญาประดิษฐ์โดยปริยาย¹¹⁷

¹¹⁵ Anthony Casey & Anthony Niblett, "The Death of Rules and Standards" (Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics No. 738, 2015), pp.55-56.

¹¹⁶ MEGAN GARBER, *When Algorithms Take the Stand*, The atlantic Daily, 30 June 2016, Retrieved 20 February 2018 from <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/06/when-algorithms-take-the-stand/489566/>

¹¹⁷ Facebook Page ฎีกกีกกกฎหมายกับอ. สมชาย 1 กุมภาพันธ์ 2018

ปัจจุบัน ข้อถกเถียงในเรื่องของสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือสถานะทางกฎหมายของเหล่าผู้อาศัยในพรหมแดนเสมือนนี้ยังไม่ยุติ แม้ผลของการอภิปรายจากการทบทวนวรรณกรรมจะก็มีแนวโน้มไปในทางปฏิเสธสถานะภาพของ “สิ่งทรงภูมิปัญญา” ในแบบเดียวกับบุคคลธรรมดา เพราะความแตกต่างของกรอบแนวคิด (Concept) และการมีตัวตน (Existent) ของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริงและสิ่งทรงภูมิปัญญาในโลกเสมือน แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า กิจกรรมของผู้อาศัยในดินแดนอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้มีผลกระทบต่อมนุษย์อย่างชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบัน มนุษย์พึ่งพาข้อมูลและคำแนะนำจากระบบข้อมูลที่บริหารจัดการโดยผู้อาศัยในพื้นที่เสมือนเหล่านี้ เพราะบนพื้นฐานของอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน ข้อมูลคือทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อน ทั้งพรหมแดนดิจิทัลและสากล ไม่เพียงมนุษย์เท่านั้นที่นำเข้าสู่ข้อมูลสู่ Cyber space เช่นเซอร์มากมายถูกติดตั้งไว้ทุกหนทุกแห่งและนำเข้าสู่ข้อมูลจากพื้นที่กายภาพสู่พื้นที่เสมือน ด้วยระบบแบบเดียวกับ CPS อยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งข้อมูลส่วนบุคคลของมนุษย์ในระดับชีวภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่าในอนาคตอันใกล้เครื่องจักรจะมีความเข้าใจมนุษยชาติมากกว่ามนุษยชาติรู้จักตนเองเสียอีก

จากที่กล่าวมาในบทความนี้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่า เครื่องจักร
อัจฉริยะ ปัญญาประดิษฐ์ หรือ สิ่งทรงภูมิปัญญาไซเบอร์นั้น เป็น
เทคโนโลยีที่มีแนวโน้มในการวิวัฒน์ตนเองในระดับที่เหนือกว่า
“สติปัญญา” ตามนิยามที่มนุษย์มีความเข้าใจ และก้าวข้ามจากการเป็น
เพียง “เครื่องมือ” ของมนุษย์ สู่อการมีตัวตนเคียงข้างมนุษย์ในฐานะของ
“ผู้ช่วย” (และอาจจะเป็น “นาย” ของมนุษย์ในอนาคต) ดังนั้น
กระบวนการยุติธรรมอาจต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm shift)
ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริม เฝ้าระวัง
หรือกำหนดกรอบของวิทยาการและคงดุลยภาพระหว่าง “ภัยที่ต้องเฝ้า
ระวัง” กับ “คุณอนันต์” ของเทคโนโลยีนี้ต่อมนุษยชาติ ทั้งการกำหนด
หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เหมาะสม ใน สภท หน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือ
มาตรการเพื่อคุ้มครองมนุษย์ จากผลผลิตของเทคโนโลยีเหล่านี้ ต่างมี
ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

เอกสารอ้างอิง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

Facebook Page ฎีกากฎหมายกับอ. สมชาย

Committee on Legal Affairs: European Parliament, **Draft report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on**

Robotics (2015/2103(INL)), 31 May 2016. Retrieved February 5th, 2018 from

[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-
582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//EN](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//EN).

Cello J, Paul AV, Wimmer E, Chemical synthesis of poliovirus cDNA: generation of infectious virus in the absence of natural template., **US National Library of Medicine National Institutes of Health, Science.**, 2002 Aug 9; 297(5583):1016-8.

Passig, D., 2010. **Singularity The Accelerating Pace of Change. Presentation**, Bar-Ilan University Israel

Muehlhauser, L. and L. Helm, 2012. **Intelligence Explosion and Machine Ethics**. Machine Intelligence Research Institute, pp: 1-28.

Asok Ray, **Autonomous Perception and Decision-making in cyber-physical Systems**, The 8th International Conference on

Computer Science & Education (ICCSE), Colombo, Sri Lanka

Retrieved 20 February 2018 from

<http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=6554173>.

Palmerini, E. and E. Stradella, 2013. **Law and Technology: The Challenge of Regulating Technological Innovation**, Pisa: Pisa University Press, pp. 37-57

Willick, S., **Artificial Intelligence: Some Legal Approaches and Implications**, AI Magazine, 1983, 4(2): 5-16.

Solum, Lawrence B., **Legal Personhood for Artificial Intelligence**, North Carolina Law Review, 1992, 70: 1231.

Hicks, S., **On the Citizen and the Legal Person: Toward the Common Ground of Jurisprudence**, Social Theory and Comparative Law as the Premise of a Future Community and the Role of the Self Therein. Cincinnati Law Review, 2016, 59: 789-865.

Hubbard, P., **Do Androids Dream? Personhood and Intelligent Artifacts**, Temple law review, 2016, 83: 433-473

0. Brock, C., 2015, **Where We're Going, We Don't Need Drivers: The Legal Issues and Liability Implications of Automated Vehicle Technology**, UMKC Law Review, 83(3): 769-788

Weng, Y., C. Chen and C. Su, **Safety Intelligence and Legal Machine Language: Do We Need the Three Laws of Robotics?** 2008, Service Robot Applications.

Weng, Y.H., **Beyond Robot Ethics: On a Legislative Consortium for Social Robotics**, Advanced Robotics, 24(13): 2007. 1919-1926.

Recht, R., **Non-state actors from the perspective of the Pure Theory of Law**, 2010.

Hutter, M., 2012, **Can Intelligence Explode? (1993)**, Journal of Consciousness Studies, 19: 1-20.

Legg, S. and M. Hutter, 2007, **Universal Intelligence: A definition of machine intelligence**, Minds & Machines," 2007. Minds & Machines, 17(4): 391-444.

MEGAN GARBER, **When Algorithms Take the Stand**, The atlantic Daily, 30 June 2016, Retrieved 20 February 2018 from <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/06/when-algorithms-take-the-stand/489566/>

Anthony Casey & Anthony Niblett, **The Death of Rules and Standards**, (Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics No. 738, 2015), pp.55-56.